

Світлана Калаур

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

Олеся Міщук

студентка спеціальності Соціальна робота
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна

ШОПЛІФТИНГ ТА ЙОГО ПРОФІЛАКТИКА

У статті висвітлено зміст та особливості шопліфтингу як девіантного явища. Автори охарактеризували чинники, що сприяють виникненню шопліфтингу, а також обґрунтували актуальність профілактичної діяльності соціального працівника з підлітками, які схильні здійснювати крадіжки у мережах супермаркетів.

Ключові слова: шопліфтинг, девіації неповнолітніх, первинна профілактика, соціальний працівник.

Наголосимо, що значна частина українських підлітків системно використовує Інтернет-ресурси з метою забезпечення якісного міжособистісного спілкування. Беззаперечно, що цифрові технології володіють значними перспективами, однак є і явні та приховані небезпеки, які виникають на основі активного спілкування в Інтернет-мережі. Зокрема, соціальні мережі доволі часто використовуються у якості ефективної платформи для деструктивних впливів, маніпулювань, а також з їх допомогою доволі часто організуються різного роду провокації.

Серед найбільш вагомих проблем доцільно виокремити такі, як: кібербулінг, ігроманія, спонукання до самогубства (рухи по типу «Синій кит»). Протягом останніх років популярним став ще один вид інтернет девіації – шопліфтинг. З психолого-педагогічної точки зору «шопліфтинг» передбачає здійснення магазинних крадіжок та їх активне пропагування. Так, у Інтернет-товариствах рекламується «безкарність» й «легкість» щодо здійснення крадіжок товарів у магазинах, організуються «навчальні курси», де можна навчитися «грамотно» та безкарно здійснювати крадіжки.

Досліджуючи психологію крадіжки, М. Литвак, наголошує на тому, що шопліфтинг є таким видом крадіжки, який передбачає ««безконфліктну» крадіжку товару в магазинах роздрібної торгівлі» [3].

Тобто шопліфтинг – це не просто винесення товар з магазину не заплативши за нього, а розглядається як свідоме дія, яка переслідує певну ідею, а також є способом досягненні певної мети, що безпосередньо пов'язана із взаємодією з соціальним середовищем. Отже, шопліфтинг – це демонстрація у соціальних мережах викрадених з магазинів товарів. При такій крадіжці вагому роль відіграє ціна викраденого у магазині товару. Тобто, шопліфтинг можна розглядати як девіантне соціально-юридичне явище.

На основі узагальнення напрацювань психологів І. Біркової [1] та Н. Вечірко [2] було виокремлено декілька доволі вагомих причин, які лежать в основі того, чому саме підлітки стають активними шопліфтерами. Так, значна частина підлітків займаються крадіжками у супермаркетах тому, що це заняття приносить їм велике моральне задоволення та наповнює їх життя певними позитивними емоціями, а також безкарні крадіжки суттєво підвищують самооцінку. Також причиною існування шопліфтерінгу є те, що таким чином підлітки навчилися знімати стрес та отримати задоволення від самого дійства.

Цікавою є позиція М. Литвак [3], про те, що феномен шопліфтингу доцільно розглядати у якості негативного фактору розвитку сучасної роздрібною мережі торгівлі. Так, авторка серед головних причин поширення субкультури шопліфтингу наголошує на інноваціях та «розвитку самообслуговування у торгівельній мережі, що забезпечує прямий доступ до товару, що спричиняє збільшення спокус». Зокрема, відмова у великих супермаркетах від традиційної торгівлі («з прилавку») та перехід до самообслуговування, що передбачає відкрити викладку товарів та дорогих речей теж відіграли доволі позитивну роль у масовому розповсюдженні такого явища як шопліфтинг. Негативним чинником є те, що персонал супермаркету не звертається за допомогою до поліції, таким чином підкріплює позицію безкарності. Авторка звертає увагу на те, що причиною шопліфтингу є зниження заробітної плати, нав'язлива реклама, що цілеспрямовано формує бажання здійснити крадіжку тих цінностей, які є такими бажаними, але законними способами для підлітків недоступні.

Варто акцентувати увагу на тому, що підлітки легко піддаються негативному впливу та можуть бути підсвідомо втягненими у шопліфтингову течію. Цей факт зумовлений конкретними чинниками: по-перше, у підлітків недостатній життєвий досвід; по-друге, вони володіють надмірним рівнем довіри та допитливості та мають сформоване прагнення показати свою дорослість. З соціально-педагогічної точки зору було встановлено, що члени різноманітних інтернет-спільнот дуже захоплені процесом завойовування авторитету та підвищення свого особистісного рейтингу, що навіть не помічають, коли стають на шлях девіантної поведінки.

Зазначимо, що шопліфтинг доцільно попередити і активно працювати з підлітками, організувавши соціальну профілактику – цілісний процес, який охоплює з одного боку – створення оптимальних умов, що впливають

на розвиток особистісної сфери підлітка, формування у нього позиції протидії шопліфтингу під час міжособистісної взаємодії. В основі профілактичної діяльності лежить цілеспрямований підхід до обґрунтування та реалізації практичних заходів, які дозволять отримати найкращий результат.

Установлено, що найефективнішою є первинна профілактика шопліфтингу, яка охоплює сукупність практичних заходів, які носять інформаційно-роз'яснювальний характер та спрямовані на підвищення обізнаності підлітків та формування у них відповідних особистісних якостей. Первинна профілактика безпосередньо спрямована на суттєве зменшити кількості осіб, які можуть здійснювати крадіжки у магазинах. До основних завдань первинної профілактики шопліфтингу відносимо:

– підвищення ефективності конструктивних поведінкових стратегій, які використовує підліток;

– збільшення потенціалу особистісно-середовищних ресурсів (формування позитивної та стійкої Я-концепції, підвищення ефективності міжособистісного спілкування, розвиток внутрішнього контролю власної поведінки, емпатії, толерантності), якими має активно оволодіти підліток.

Основними способами реалізації завдань первинної соціальної профілактики є: усвідомлення, розвиток та тренування практичних умінь справлятися з вимогами та керувати своєю поведінкою, а також надання підліткам психологічної та соціально-педагогічної підтримки зі сторони кваліфікованих фахівців. Вважаємо, що виконання завдань первинної соціальної профілактики мають здійснювати спеціально навчені в галузі профілактики фахівці. До них відносимо, головним чином, соціальних працівників, практичних психологів та соціальних педагогів.

Таким чином, шопліфтинг на сьогоднішній день ще не набув великої популярності, тому доцільно таку девіантну поведінку неповнолітніх як шопліфтинг попередити на основі виваженої та цілеспрямованої профілактичної діяльності соціального працівника.

Список використаних джерел

1. Біркова І. Оволодіння навичками саморегуляції. Опанування агресивних проявів у поведінці : заняття з елементами тренінгу. *Психолог.* 2016. N 21/22. 27–39.

2. Вечірко Н. Профілактика насильницької, жорстокої й агресивної поведінки : заняття з елементами тренінгу. *Психолог.* 2016N 9/10. 16–22.

3. Литвак М. І. Психологія крадіжки. *Психологічні дослідження.* 2012. № 4. С. 42–48.

Карпенко Олена,
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
м.Київ, Україна